

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
PRIIT PIKAMĀE IŠVADA,
pateikta 2019 m. liepos 29 d.¹

Byla C-460/18 P

**HK
prieš**

Tarybą ir Europos Komisiją

„Apeliacinis skundas – Viešoji tarnyba – Pensijos – Maitintojo netekimo pensija – Pareigūnų tarnybos nuostatų VIII priedo 17 straipsnis – Skyrimo sąlygos – Našliu likusio sutuoktinio sąvoka – Santuokos trukmės sąlyga – Nesantuokinės partnerystės – Faktinė sąjunga – Vienodas požiūris – Proporcingumas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 ir 52 straipsniai“

1. Šiuo apeliaciniu skundu apeliantas prašo panaikinti 2018 m. gegužės 3 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *HK / Komisija* (T-574/16, nepaskelbtas Rink., toliau – skundžiamas sprendimas, EU:T:2018:252) atmesti apelianto ieškinį, kuris buvo paremtas Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatų (toliau – PTN) VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamu prieštaravimu ir kuriuo buvo prašoma panaikinti Komisijos sprendimą atsisakyti skirti apeliantui maitintojo netekimo pensiją pagal šią nuostatą vadovaujantis tuo, kad jo santuokos su mirusia pareigūne trukmė buvo mažesnė nei vieni metai, ir neatsižvelgiant į ankstesnį gyvenimo kartu nesusituokus laikotarpį.

2. Šioje byloje, be įprastai keliamų klausimų, susijusių su Bendrojo Teismo sprendimo motyvavimu, Teisingumo Teismas turi galimybę pirmą kartą pareikšti nuomonę dėl PTN VIII priedo 17 straipsnio suderinamumo su bendruoju vienodo požiūrio principu, įtvirtintu Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 20 straipsnyje, atsižvelgiant, pirma, į kartu nesusituokus gyvenančių porų situaciją ir, antra, į porų, kurios yra susituokusios mažiau kaip vienus metus tuo momentu, kai miršta pareigūnu buvęs sutuoktinis, ir kurios tenkintų nustatytą trukmės sąlygą, jei būtų atsižvelgta į ankstesnį gyvenimo kartu laikotarpį, situaciją.

3. Akivaizdu, kad šis neabejotinai svarbus socialinis aspektas turi didelę reikšmę visiems asmenims, dirbantiems Europos viešojoje tarnyboje.

¹ Originalo kalba: prancūzų.

I. Teisinis pagrindas

4. PTN pridėti prie Reglamento Nr. 31 (EEB)/11 (EAEB), nustatančio Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos pareigūnų tarnybos nuostatus ir kitų tarnautojų įdarbinimo sąlygas². Šis reglamentas buvo daug kartų keistas, be kita ko, 2004 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentu (EB, Euratomas) Nr. 723/2004, iš dalies keičiančiu Europos Bendrijų pareigūnų tarnybos nuostatus ir kitų Europos Bendrijų tarnautojų įdarbinimo sąlygas³.

5. Šioje byloje taikytina PTN 1d straipsnio redakcija išdėstyta taip:

„1. Taikant šiuos Tarnybos nuostatus draudžiama bet kokia diskriminacija bet koku pagrindu, pavyzdžiui, dėl lyties, rasės, odos spalvos, etninės ar socialinės kilmės, genetinių ypatybių, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kokių nors kitų pažiūrų, priklausomybės tautinei mažumai, turto, kilmės, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos.

Šiuose Tarnybos nuostatuose nesantuokinės partnerystės laikomos santuoka, jei tenkinamos visos sąlygos, išvardytos VII priedo 1 straipsnio 2 dalies c punkte.

<...>

5. Kai asmenys, kuriems taikomi šie Tarnybos nuostatai, ir kurių nuomone buvo pažeistos jų teisės, kadangi jiems nebuvo pritaikytas pirmiau apibrėžtas vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas, nustato faktų, pagal kuriuos galima daryti prielaidą, kad buvo tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos atvejis, pareiga įrodyti, kad vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas nebuvo pažeistas, tenka institucijai. Ši nuostata netaikoma drausminėms procedūroms.

6. Nors ir laikantis nediskriminacinio principo [Laikantis nediskriminavimo principo] ir proporcingumo principo, bet koks jų taikymo apribojimas turi būti pagrįstas objektyviomis ir pagrįstomis priežastimis ir juo turi būti siekiama teisėtų tikslų, vadovaujantis bendrais interesais ir bendromis personalo politikos nuostatomis [teisėtų bendrojo intereso tikslų įgyvendinant personalo politiką]. Tokie tikslai, visų pirma, gali būti pateisinti [gali pateisinti] privalomo pensinio amžiaus ir minimalaus amžiaus, nuo kurio gaunama išstarnauto laiko pensija, nustatymą.“

6. PTN 79 straipsnio pirmoje pastraipoje nurodyta:

„Pareigūno arba buvusio pareigūno sutuoktinis, likęs našliu, VIII priedo 4 skyriuje numatyta tvarka turi teisę į 60 % išstarnauto laiko pensijos arba invalidumo pašalpos, kuri buvo mokama mirusiajam arba kuri jam būtų priklausiusi mirties metu, nepriklausomai nuo darbo stažo ar amžiaus, dydžio sutuoktin[io], lik[usio] našliu, pensiją [maitintojo netekimo pensiją].“

7. PTN VII priedo 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Šeimos pašalpą [Namų ūkio išmoką] sudaro 170,52 EUR bazinė suma ir 2 % pareigūno bazinio darbo užmokesčio.

2. Namų ūkio išmoka skiriama:

a) vedusiam pareigūnui,

2 OL 45, 1962, p. 1385.

3 OL L 124, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 2 t., p. 130.

- b) esančiam našliu, išsiskyrusiam, faktiškai skyrium gyvenančiam arba nevedusiam ir vieną ar kelis išlaikomus vaikus, kaip apibrėžta tolesnio 2 straipsnio 2 ir 3 dalyse, turinčiam pareigūnui,
- c) pareigūnui, registruotam pastoviu nesantuokiniu partneriu, jeigu:
 - i) pora pateikia valstybės narės ar valstybės narės bet kurios kompetentingos institucijos pripažįstamą teisinį dokumentą, patvirtinantį jų nesantuokinių partnerių statusą,
 - ii) nė vienas iš partnerių neturi santuokinių ryšių ar kitos nesantuokinės partnerystės ryšių,
 - iii) partneriai nėra susieti vienu iš šių ryšių: tėvai, vaikas, seneliai, anūkai, brolis, sesuo, teta, dėdė, sūnėnas, dukterėčia, žentas, marti,
 - iv) pora valstybėje narėje neturi teisinių galimybių susituokti; šiame punkte pora laikoma turinčia teises galimybes susituokti tik tada, jeigu abu jos nariai atitinka [visas] valstybės narės teisės aktais nustatytas sąlygas, leidžiančias tokios poros santuoką;
- d) specialiu motyvuotu paskyrimų tarnybos sprendimu, priimtu remiantis patvirtinančiais dokumentais, pareigūnui, neatitinkančiam a, b ir c punktuose nustatytų sąlygų, tačiau faktiškai atliekančiam šeimos galvos pareigas.“

8. PTN VIII priedo 17 straipsnyje dėl maitintojo netekimo pensijos skyrimo našliu likusiam sutuoktiniui numatyta:

„Jei pareigūnas, turintis vieną iš Tarnybos nuostatų 35 straipsnyje nurodytų administracinių statusų, miršta, našliu likęs sutuoktinis, jeigu pora buvo susituokusi su juo ne mažiau kaip vienerius metus iki jo mirties ir taikant [PTN] 1 straipsnio 1 dalies <...> bei [VIII priedo] 22 straipsnio nuostatas, įgyja teisę į maitintojo netekimo pensij[ą], lygią 60 % išstarnauto laiko pensijos, kuri pareigūnui būtų buvusi mokama, jeigu jis būtų turėjęs teisę į ją, nepriklausomai nuo tarnybos trukmės ir amžiaus, savo mirties dieną.

Į santuokos trukmę neatsižvelgiama, jei pareigūnas iš tos ar ankstesnės santuokos turi vieną arba keletą vaikų, su sąlyga, kad našlė [našliu likęs sutuoktinis] tuos vaikus išlaiko ar išlaikė, arba jei pareigūnas mirė dėl fizinės negalios ar ligos, kurios priežastimi buvo [pareigū] vykdymas ar nelaimingas atsitikimas.“

II. Bylos aplinkybės

9. Apeliantas HK ir N pradėjo kartu gyventi 1994 m. Lježe (Belgija).

10. N buvo Europos Komisijos pareigūnė ir 2005 m. gegužės 16 d. buvo paskirta dirbti Jungtiniame tyrimų centre (JTC) Sevilijoje (Ispanija).

11. Apeliantas sirgo II tipo diabetu, todėl negalėjo dirbti arba mokytis, ir šiomis aplinkybėmis porą išlaikė N.

12. Apeliantas ir N susituokė 2014 m. gegužės 9 d. Lježe.

13. N mirė 2015 m. balandžio 11 d.

14. 2015 m. balandžio 14 d. Komisija žodžiu pranešė apeliantui, kad jis neturi teisės gauti maitintojo netekimo pensijos (toliau – ginčijamas sprendimas).

15. 2015 m. birželio 15 d. apeliantas padavė skundą dėl ginčijamo sprendimo.

16. 2015 m. rugsėjo 15 d. sprendimu Komisija atmetė šį skundą tuo pagrindu, kad santuokos trukmė buvo nepakankama, t. y. mažesnė nei vieni metai, be to, nebuvo galima atsižvelgti į gyvenimo kartu nesusituokus laikotarpį, kad būtų pasiekta nustatyta trukmė.

III. Procesas Bendrajame Teisme ir skundžiamas sprendimas

17. 2016 m. vasario 18 d. Europos Sąjungos tarnautojų teismo kanceliarija gavo apelianto ieškinį, kuriuo buvo prašoma panaikinti ginčijamą sprendimą ir atlyginti patirtą neturtinę žalą.

18. Pagal Reglamento (ES, Euratomas) 2016/1192⁴ 3 straipsnį byla buvo perduota Bendrajam Teismui, kad būtų tęsiamas bylos nagrinėjimas nuo 2016 m. rugpjūčio 31 d.

19. Kiek tai susiję su reikalavimais panaikinti ginčijamą sprendimą, apeliantas pareiškė PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą, paremtą dviem kaltinimais, susijusiais su „savavališku ir netinkamu“ maitintojo netekimo pensijos skyrimo kriterijumi (pirmas kaltinimas) ir su diskriminacija pažeidus Chartijos 21 straipsnį ir 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus⁵, 2 straipsnį (antrasis kaltinimas).

20. Bendrasis Teismas atmetė visą ieškinį ir nurodė HK padengti jo paties ir Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

IV. Šalių reikalavimai ir procesas Teisingumo Teisme

21. 2018 m. liepos 12 d. apeliantas padavė apeliacinį skundą dėl Bendrojo Teismo sprendimo ir Teisingumo Teismo prašo:

- pripažinti apeliacinį skundą priimtinu ir pagrįstu,
- panaikinti skundžiamą sprendimą,
- išspręsti bylą iš esmės patenkinant apelianto pirmojoje instancijoje pateiktus reikalavimus, įskaitant bylinėjimosi išlaidų priteisimą iš atsakovės, arba, jeigu šis reikalavimas nebūtų patenkintas,
- grąžinti bylą Bendrajam Teismui, kad šis priimtų sprendimą, ir išspręsti bylinėjimosi išlaidų apeliaciniame procese klausimą pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 184 straipsnį.

22. Komisija prašo atmesti apeliacinį skundą ir priteisti iš apelianto visas bylinėjimosi išlaidas.

23. Europos Sąjungos Taryba, įstojusi į bylą pirmojoje instancijoje palaikyti Komisijos reikalavimų, paprašė surengti posėdį pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 76 straipsnio 3 dalį ir šis prašymas buvo tenkintas.

24. Šalys buvo išklausytos Teisingumo Teisme per 2019 m. gegužės 8 d. įvykusį posėdį.

4 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos perdavimo Bendrajam Teismui kaip pirmajai instancijai spręsti Europos Sąjungos ir jos tarnautojų ginčus (OL L 200, 2016, p. 137).

5 OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79.

V. Teisinė analizė

25. Atliekant šią analizę man atrodo būtina visų pirma išnagrinėti apelianto kaltinimus, susijusius su Bendrojo Teismo pareigos motyvuoti laikymusi, – šie kaltinimai man atrodo pagrįsti, todėl pasiūlysiu Teisingumo Teismui panaikinti skundžiamą sprendimą šiuo pagrindu. Vadovaudamasis šiuo požiūriu ir tuo, kad yra patenkintos bylos išsprendimo iš esmės sąlygos, paskui įvertinsiu ieškinio, kurį apeliantas pateikė Bendrajam Teismui, priimtinumą ir pagrįstumą, o atlikęs šį vertinimą pasiūlysiu panaikinti Komisijos sprendimą, kuriuo buvo atsisakyta skirti maitintojo netekimo pensiją apeliantui.

A. Dėl apeliacinio skundo

26. Grįsdamas savo apeliacinį skundą apeliantas nurodo du pagrindus, susijusius su PNT VIII priedo 17 straipsnio pirmos pastraipos pažeidimu ir skundžiamo sprendimo motyvų dviprasmiškumu, nenuoseklumu ir prieštaringumu (pirmasis pagrindas) ir su nediskriminavimo principo pažeidimu ir nepakankamu skundžiamo sprendimo motyvavimu (antrasis pagrindas).

27. Matyti, kad nurodydamas šiuos du panaikinimo pagrindus apeliantas neskiria, pirma, kaltinimų dėl Bendrajam Teismui tenkančios pareigos motyvuoti pažeidimo ir, antra, kaltinimų dėl skundžiamo sprendimo motyvų pagrįstumo, tačiau tai yra skirtingi klausimai, nagrinėtini atskirai.

28. Dėl pareigos motyvuoti primintina, jog remiantis suformuota jurisprudencija skundžiamo sprendimo motyvuose turi būti aiškiai ir nedviprasmiškai išdėstyti Bendrojo Teismo argumentai, kad suinteresuotieji asmenys galėtų suprasti jo priėmimo priežastis, o Teisingumo Teismas – vykdyti teisminę kontrolę⁶.

29. Klausimas, ar Bendrojo Teismo sprendimo motyvavimas yra prieštaringas ar nepakankamas, yra teisės klausimas ir gali būti keliamas paduodant apeliacinį skundą⁷. Be to, pareigos motyvuoti Bendrojo Teismo sprendimus pažeidimas yra su viešąja tvarka susijęs pagrindas, kurį turi iškelti Sąjungos teismas⁸.

30. Siekiant įvertinti skundžiamo sprendimo motyvavimą iš pradžių reikia priminti bylos Bendrajame Teisme dalyką – pagrindinis prašymas dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo buvo paremtas PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamu prieštaravimu ir buvo pateikti du kaltinimai: pirmasis susijęs su „savavališku ir netinkamu“ maitintojo netekimo pensijos skyrimo kriterijumi, o antrasis – su diskriminacija pažeidus Chartijos 21 straipsnį ir Direktyvos 2000/78 2 straipsnį.

31. Šie du kaltinimai, formaliai skirtingi, iš tikrųjų yra susiję su vienu ir tuo pačiu kaltinimu pažeidus vienodo požiūrio principą⁹, kuris įtvirtintas Chartijos 20 straipsnyje ir pagal kurį reikalaujama, kad panašios situacijos nebūtų vertinamos skirtingai, o skirtingos situacijos – vienodai, nebent toks vertinimas būtų objektyviai pagrįstas¹⁰.

6 Žr., be kita ko, 2015 m. birželio 11 d. Sprendimą *EMA / Komisija* (C-100/14 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:382, 67 punktą ir nurodyta jurisprudencija) ir 2016 m. gegužės 26 d. Sprendimą *Rose Vision / Komisija* (C-224/15 P, EU:C:2016:358, 24 punktą).

7 Žr., be kita ko, 2007 m. vasario 8 d. Sprendimą *Groupe Danone / Komisija* (C-3/06 P, EU:C:2007:88, 45 punktą) ir 2012 m. gruodžio 19 d. Sprendimą *Planet / Komisija* (C-314/11 P, EU:C:2012:823, 63 punktą).

8 Žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Mindo / Komisija* (C-652/11 P, EU:C:2013:229, 30 punktą).

9 Kaltinimu, kuriuo ginčijamas „savavališkas ir netinkamas“ kriterijus, iš dalies pakartojamas 2010 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Gualtieri / Komisija* (C-485/08 P, EU:C:2010:188), nurodyto ieškinio 19 punkte, 72 punktą, kuriame Teisingumo Teismas atsako į pagrindą, susijusį su vienodo požiūrio principo nesilaikymu. Tokiam apelianto argumentų vertinimui pritaria Taryba (įstojimo į bylą paaiškinimo 6 punktą) ir Komisija (pastabų dėl Tarybos įstojimo į bylą paaiškinimo 2 punktą).

10 Žr., be kita ko, 2008 m. birželio 5 d. Sprendimą *Wood* (C-164/07, EU:C:2008:321, 13 punktą) ir 2009 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *Sturgeon ir kt.* (C-402/07 ir C-432/07, EU:C:2009:716, 48 punktą).

32. Skirtingas dviejų asmenų kategorijų, esančių panašiose situacijose, vertinimas gali būti pateisintas bet kuriuo teisėtu tikslu, jei nagrinėjama priemonė yra tinkama ir būtina šiam tikslui įgyvendinti, – būtent tai ir ginčija apeliantas, teigdamas, jog sąlyga, pagal kurią našliu likęs sutuoktinis turi būti susituokęs su pareigūnu ne mažiau kaip vienus metus iki pareigūno mirties, kad galėtų gauti maitintojo netekimo pensiją, yra „savavališka ir netinkama“.

33. Skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas apsiribojo tuo, kad vieną po kito išnagrinėjo abu kaltinimus neatlikęs jokio jų kvalifikavimo, todėl, mano nuomone, iš sprendimo motyvų aiškiai nematyti Bendrojo Teismo argumentų.

34. Šiuo klausimu apeliantas teigia, kad skundžiamo sprendimo motyvavimas yra „dviprasmiškas, nenuoseklus ir prieštaringas“. Be kita ko, jis nurodo, kad Bendrasis Teismas tam tikruose punktuose aiškina sąvoką „sutuoktinis“ remdamasis išimtinai santuokiniu statusu, nors kituose sprendimo punktuose vienodai vertina sąvokas „sutuoktinis“ ir „nesantuokinė partnerystė“.

35. Pažymėtina, kad vertindamas pirmąjį apelianto pateiktą kaltinimą Bendrasis Teismas aiškino sąvoką „našliu likęs sutuoktinis“ ir skundžiamo sprendimo 23 punkte konstatavo, jog PTN VIII priedo 17 straipsnio pirmos pastraipos nuostatos yra aiškios bei tikslios ir jose nedviprasmiškai išdėstytos sąlygos, kurios turi būti įvykdytos siekiant gauti maitintojo netekimo pensiją, t. y. „būti susituokus su mirusiu pareigūnu ne mažiau kaip vienerius metus“.

36. Taigi, Bendrasis Teismas visiškai tapatino sąvoką „sutuoktinis“ ir santuokinį statusą – tai jis patvirtino 25 ir 30 punktuose¹¹, kalbėdamas apie įprastą šios sąvokos reikšmę, ir 27–29 punktuose, atsižvelgdamas į tai, kad sąvoka „santuoka“, kaip visose valstybėse narėse pripažįstama pagal civilinę teisę sudaryta sąjunga, sukurianti specifines teisines pareigas, yra universali, priešingai nei nesantuokinė partnerystė arba gyvenimas kartu nesusituokus.

37. Taigi, mažų mažiausiai stebina tai, kad skundžiamo sprendimo 32 punkte, kuriame, be to, pateikta išvada, nurodyta, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas neveikė savavališkai nustatydamas, kad minėta pensija skiriama tik civilinę santuoką sudariusiems asmenims, „taip pat asmenims, įregistravusiems partnerystę ir neturintiems galimybės susituokti“.

38. Iš šio punkto aiškiai matyti, kad, priešingai, nei buvo teigiama pirmesniuose skundžiamo sprendimo punktuose, maitintojo netekimo pensiją vis dėlto gali gauti ne tik našliu likęs sutuoktinis, suprantamas išimtinai kaip santuokinis partneris, tačiau Bendrasis Teismas nepateikia jokio paaiškinimo, kuris leistų suprasti šią nuorodą į teisę gauti pensiją nesantuokinės partnerystės atveju, jei tenkintos tam tikros sąlygos.

39. Tiesa, skundžiamo sprendimo 28 punkte Bendrasis Teismas nurodė, kad „santuoka iš principo nėra panaši į gyvenimą kartu nesusituokus arba į kitas faktinio pobūdžio situacijas“, ir žodžių „iš principo“ vartojimas galėtų leisti manyti, jog išimtiniais atvejais gali būti kitaip, tačiau tiesiogiai jis to nepasakė ir nepateikė kitų patikslinimų.

40. Vertindamas apelianto pateiktą antrąjį kaltinimą, susijusį su nediskriminavimo principo pažeidimu, skundžiamo sprendimo 48, 51 ir 53 punktuose Bendrasis Teismas palygino mirusio pareigūno, kuris gyveno laisvoje sąjungoje, ir minėto pareigūno, kuris „buvo susituokęs“, situaciją ir patvirtino, kad našliu likusio sutuoktinio statusas neatsiejamas nuo santuokinio statuso.

¹¹ Skundžiamo sprendimo 31 punkte Bendrasis Teismas aiškiai nurodo, kad sąvoka „sutuoktinis“ reiškia „išimtinai“ santykį, grindžiamą civiline santuoka remiantis tradicine šio žodžio reikšme.

41. Vis dėlto skundžiamo sprendimo 47 punkte Bendrasis Teismas nurodė, kad maitintojo netekimo pensijos skyrimo pagrindas – tai santykių, kurie siejo mirusį pareigūną ir „našliu likusį sutuoktinį arba partnerį“, teisinis pobūdis, tačiau ir šiuo atveju jis nepateikė kitų patikslinimų, kodėl padaryta nuoroda į partnerystę ir kokią tikslią reikšmę reikia suteikti šiai sąvokai, kuri gali apimti teisinę sąjungą, kai yra oficialiai įregistruota nesantuokinė partnerystė, apie kurią kalbama skundžiamo sprendimo 32 punkte, arba faktinę sąjungą, kaip antai apeliančio ir velione pareigūnės, kurie gyveno kartu nesusituokę iki santuokos sudarymo, atveji.

42. Komisija teigia, kad skundžiamo sprendimo 47 punktą turi būti aiškinamas atsižvelgiant į jungtuko „arba“ vartojimą, kuris reiškia, kad kiekviena iš minėtų situacijų turi būti vertinama atskirai ir tik pirmuoju atveju, t. y. kai buvo sudaryta santuoka, gali būti skirta maitintojo netekimo pensija.

43. Vis dėlto šiam aiškinimui prieštarauja skundžiamo sprendimo 32 punktą, primintas pirmiau šioje išvadoje.

44. Šiomis aplinkybėmis man atrodo, kad skundžiamo sprendimo motyvuose nėra aiškiai ir nedviprasmiškai išdėstyti Bendrojo Teismo argumentai dėl maitintojo netekimo pensijos gavėjų, ir manau, kad tokia situacija susiklostė, nes nebuvo išsamiai išanalizuotos statutinės nuostatos, kurios turi reikšmę siekiant išspręsti minėtos pensijos skyrimo klausimą.

45. Bendrasis Teismas tik pacitavo PTN VIII priedo 17 straipsnį, nenurodęs kitų reikšmingų statutinių nuostatų, t. y. PTN 79 straipsnio, taip pat ypač PTN 1d straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir PTN VII priedo 1 straipsnio 2 dalies.

46. Pagal PTN 1d straipsnio 1 dalies antrą pastraipą lengvatos ir teisės, kuriomis pagal PTN naudojasi susituokę pareigūnai, suteikiamos ir visiems nesantuokiniams partneriams, tačiau, remiantis nuoroda į PTN VII priedo 1 straipsnio 2 dalies c punktą, tik tiems, kurie yra oficialiai įregistravę santuokinę partnerystę ir neturi galimybių susituokti¹².

47. Taigi, remiantis PTN VII priedo 1 straipsnio 2 dalies c punktu, siejama su PTN VIII priedo 17 straipsniu, teisė į maitintojo netekimo pensiją suteikiama ir poroms, kurios yra sudariusios oficialiai įregistruotą partnerystę ir kurios neturi galimybių susituokti tam tikrose valstybėse narėse – šiuo atveju kalbama apie porų, kurias sudaro tos pačios lyties asmenys, situaciją.

48. Matyti, kad sąvoka „našliu likęs sutuoktinis“ negali būti siejama tik su santuokiniu statusu.

49. Šis kartu taikomų statutinių nuostatų aiškinimas galbūt paaiškina skundžiamo sprendimo 32 punkto formuluotę – kad maitintojo netekimo pensija skiriama tik civilinę santuoką sudariusiems asmenims, „taip pat asmenims, įregistravusiems partnerystę ir neturintiems galimybės susituokti“, bet iš skundžiamo sprendimo to nematyti.

50. Klausimas dėl PTN VIII priedo 17 straipsnio pirmos pastraipos taikymo apimties, kiek tai susiję su jame numatytos teisės suteikimu asmenims, yra glaudžiai susijęs su klausimu, ar situacijos, kurių palyginimas atliekamas siekiant patikrinti šios nuostatos suderinamumą su bendroju vienodo požiūrio principu, yra panašios.

¹² PTN VII priedo 1 straipsnio 2 dalies c punkte taip pat numatyta, kad nė vienas iš partnerių neturi turėti santuokinių ryšių ar kitos nesantuokinės partnerystės ryšių ir kad partneriai neturi būti siejami tam tikrų giminystės ryšių.

51. Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas tikrina, ar mirusio pareigūno, kuris gyveno laisvoje, stabilioje ir ilgalaikėje sąjungoje ir išlaikė savo partnerį iš savo pajamų, situacija yra panaši į mirusio pareigūno, kuris buvo susituokęs, situaciją, tačiau nekalba apie registruotų partnerių, neturinčių galimybės susituokti, atvejį¹³, kuris vis dėlto paminėtas skundžiamo sprendimo 32 punkte, nors grįsdamas savo kaltinimą dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo pats apeliantas rėmėsi, be kita ko, teisiškai įregistruotų sąjungų ir faktinių sąjungų panašumu.

52. Dėl to, kad buvo išskirtos ir palygintos tik šios situacijos, taip pat sunku suprasti Bendrojo Teismo argumentus, susijusius su kaltinimu, kad sąlyga dėl minimalios vienu metų santuokos trukmės yra „savavališka ir netinkama“, nes reikia priminti, jog apeliantas iš tikrųjų buvo susituokęs su velione pareigūne ir maitintojo netekimo pensija jam nebuvo suteikta dėl tos priežasties, kad santuokos trukmė buvo mažesnė nei vieni metai, be to, buvo atsisakyta atsižvelgti į ankstesnį gyvenimo kartu nesusituokus laikotarpį.

53. Skundžiamo sprendimo 35 punkte Bendrasis Teismas apsiriboja konstatavimu, kad minimalios vienu metų santuokos trukmės sąlyga „neatrodo netinkama siekiant įgyvendinti tikslą kovoti su sukčiavimu“¹⁴, tačiau toks konstatavimas neišvengiamai reiškia, kad turi būti atsižvelgta į teisėtą tikslą, kuriuo pateisinamas skirtingas panašių situacijų vertinimas, ir atliktas proporcingumo patikrinimas, todėl neįmanoma suprasti, kaip Bendrasis Teismas padarė šią išvadą remdamasis vien situacijų palyginimu, kurį atlikęs jis konstatavo, kad jos nėra panašios.

54. Iš skundžiamo sprendimo 35 ir 36 punktų taip pat matyti, kad Bendrojo Teismo argumentai yra dviprasmiški, nes pirmajame iš šių punktų jis konstatuoja, jog vienu metų trukmės sąlyga yra tinkama siekiant įgyvendinti „tikslą kovoti su sukčiavimu“, o antrajame daro išvadą, kad dvejetainis ilgesnės nei vienu metų trukmės civilinės santuokos kriterijus, „taigi“, nėra nei savavališkas, nei netinkamas atsižvelgiant į „tikslą, kuriuo siekiama skiriant maitintojo netekimo pensiją“.

55. Taigi, Bendrasis Teismas nurodo dvi skirtingas sąvokas, t. y. teisėtą tikslą, pateisinantį skirtingą panašių situacijų vertinimą, ir tikslą, kurio siekiama skiriant maitintojo netekimo pensiją ir kurio atžvilgiu turi būti patikrinta, ar atitinkamų asmenų faktinė ir teisinė situacija yra panaši, tačiau nepaaiškina priežastinio ryšio tarp abiejų punktų, todėl tampa nebeaiškus šių dviejų sąvokų vartojimas.

56. Jei Teisingumo Teismas pritartų mano analizei, reikėtų konstatuoti, kad Bendrasis Teismas pažeidė pareigą motyvuoti, nes dviprasmiški skundžiamo sprendimo motyvai neleidžia apeliantui suprasti Bendrojo Teismo argumentų, susijusių su kaltinimu dėl vienodo požiūrio principo pažeidimo, kuriuo paremtas PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas, ir taip pat neleidžia apeliantui suprasti jo ieškinio atmetimo priežasčių, o Teisingumo Teismui – vykdyti teisminės kontrolės šiuo klausimu.

57. Be to, siekdamas išsamumo pažymiu, kad atsiliepime į ieškinį Komisija prašė pripažinti reikalavimus dėl panaikinimo nepriimtinais remdamasi tuo, kad nėra pakankamos skundo ir ieškinio atitikties, nes pirmajame dokumente nebuvo pareikšta PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamo prieštaravimo.

58. Konstatuotina, jog skundžiamame sprendime į šį argumentą neatsakyta ir jis net nepaminėtas.

¹³ Ši pastaba visiškai nepriklauso nuo to, kad palyginimo rezultatas, įtraukus šią antrąją asmenų kategoriją, galėtų būti toks pat.

¹⁴ Nors kaltinimas, susijęs su tuo, kad sąlyga dėl minimalios vienu metų santuokos trukmės yra „savavališka ir netinkama“, iš esmės buvo aiškus, apeliantas, priešingai, nei nurodė Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 34 punkte, savo pastabų dėl Tarybos įstojimo į bylą paaiškinimo 14–16 punktuose išplėtojo argumentus, kuriais kritikuojamas skirtingą požiūrį pagrindžiantis tikslas.

59. Primintina, kad nagrinėjant apeliacinį skundą Teisingumo Teismo vykdoma kontrole, be kita ko, siekiama patikrinti, ar Bendrasis Teismas teisės požiūriu pakankamai atsakė į visus ieškovo argumentus¹⁵.

60. Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, jog apeliacinio skundo pagrindas, grindžiamas tuo, kad Bendrasis Teismas neatsakė į vieną iš pirmojoje instancijoje pateiktų argumentų, iš esmės prilygsta atvejui, kai remiamasi pareigos motyvuoti, išplaukiančios iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 36 straipsnio, kuris taikomas Bendrajam Teismui remiantis to paties statuto 53 straipsnio pirmą pastraipą, ir iš Bendrojo Teismo procedūros reglamento 81 straipsnio, pažeidimu¹⁶, be to, primintina, kad tokios pareigos pažeidimas yra su viešąja tvarka susijęs pagrindas, kurį turi iškelti Sąjungos teismas, kaip buvo pažymėta pirmiau šioje išvadoje.

61. Taigi, skundžiamas sprendimas akivaizdžiai yra nepakankamai motyvuotas, kiek tai susiję su ieškinio nepriimtumu grindžiamu prieštaravimu.

62. Todėl, atsižvelgiant į šiuos du Bendrojo Teismo pareigos motyvuoti pažeidimus ir nesant reikalo nagrinėti materialinius pagrindus, kuriuos nurodė apeliantas grįsdamas savo apeliacinį skundą, mano nuomone, reikėtų panaikinti skundžiamą sprendimą.

63. Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio pirmą pastraipą, jei Teisingumo Teismas panaikina Bendrojo Teismo sprendimą, jis gali pats priimti galutinį sprendimą, jei toje bylos stadijoje tai galima daryti, arba grąžinti bylą Bendrajam Teismui.

64. Šioje byloje man atrodo, kad Teisingumo Teismas gali pats priimti sprendimą dėl PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamo prieštaravimo, kurį apeliantas pateikė pirmojoje instancijoje, nes matyti, kad, pirma, visos sprendimui priimti reikalingos faktinės aplinkybės yra pakankamai apibūdintos ir šalys jų visiškai neginčija ir, antra, bylos aplinkybės buvo aptartos laikantis rungimosi principo Bendrajame Teisme ir Teisingumo Teisme. Be to, reikia atsižvelgti į apelianto suinteresuotumą, kad būtų greitai priimtas galutinis sprendimas, ir primintina, kad jo prašymas skirti maitintojo netekimo pensiją buvo pateiktas jau 2015 m. balandžio mėn.

B. Dėl ieškinio Bendrajame Teisme

65. Nagrinėdamas bylą iš esmės Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą dėl bylos, kokia ji buvo iškelta Bendrajame Teisme, taigi nebereikia pareikšti nuomonės dėl apeliacinio skundo pagrindų, taip pat dėl per posėdį Tarybos pareikšto prieštaravimo, grindžiamo pirmojo iš šių pagrindų nepriimtumu.

66. Pirmojoje instancijoje apeliantas prašė panaikinti ginčijamą sprendimą ir „prireikus“ panaikinti sprendimą atmesti skundą. Šiuo klausimu primintina, kad remiantis suformuota jurisprudencija formaliais reikalavimais panaikinti sprendimą, kuriuo atmestas skundas, tuo atveju, kai šio sprendimo turinys nėra savarankiškas, siekiama kreiptis į Bendrąjį Teismą dėl akto, dėl kuriuo buvo paduotas skundas¹⁷. Šioje byloje sprendimas atmesti skundą neturi savarankiško turinio, todėl laikytina, kad ieškinyje pareikštas dėl ginčijamo sprendimo.

15 Šiuo klausimu žr. 1998 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Baustahlgewebe / Komisija* (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 128 punktas), 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimą *British Sugar / Komisija* (C-359/01 P, EU:C:2004:255, 47 punktas) ir 2005 m. birželio 28 d. Sprendimą *Dansk Rørindustri ir kt. / Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, EU:C:2005:408, 244 punktas).

16 Žr. 2010 m. gegužės 20 d. Sprendimą *Gogos / Komisija* (C-583/08 P, EU:C:2010:287, 29 punktas) ir 2011 m. kovo 31 d. Nutartį *EMC Development / Komisija* (C-367/10 P, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:203, 46 punktas).

17 Žr. 1989 m. sausio 17 d. Sprendimą *Vainker / Parlamentas* (293/87, EU:C:1989:8, 8 punktas).

1. Dėl priimtinumų

67. Savo atsiliepime į ieškinį Komisija prašė pripažinti reikalavimus dėl panaikinimo nepriimtinais, remdamasi tuo, kad nėra pakankamos skundo ir ieškinio atitikties, nes pirmajame dokumente nebuvo pareikšta PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamo prieštaravimo.

68. Šiuo klausimu svarbu priminti, kad pagal skundo, kaip jis suprantamas pagal PTN 91 straipsnio 2 dalį, ir vėliau pareikšto ieškinio atitikties taisyklę reikalaujama, kad Sąjungos teisme nurodytas pagrindas atitiktų pagrindą, kuriuo jau buvo remtasi per ikiteisminę procedūrą, kad paskyrimų tarnyba galėtų susipažinti su suinteresuotojo asmens prieštaravimais, suformuluotais ginčijant sprendimą¹⁸.

69. Tai reiškia, kad pareigūnų ieškiniuose Sąjungos teisme pateikti prieštaravimai gali apimti tik skunde nurodytuosius, paremtus tais pačiais pagrindais, tačiau šie prieštaravimai Sąjungos teisme gali būti išdėstyti išsamiau, pateikiant pagrindus ir argumentus, kurie nebūtinai buvo nurodyti skunde, tačiau yra glaudžiai su juo susiję¹⁹.

70. Buvo patikslinta, kad, pirma, kadangi ikiteisminė procedūra yra neformalaus pobūdžio ir suinteresuotieji asmenys šiame etape paprastai nesinaudoja advokato pagalba, administracija neturi skundų aiškinti siaurai, priešingai, ji turi juos nagrinėti vadovaudamasi plačiu požiūriu ir, antra, PTN 91 straipsniu nesiekama griežtai ir galutinai apriboti galimo bylos nagrinėjimo teisme etapo, jei teisme pareikštu ieškiniu nekeičiamas nei skundo pagrindas, nei dalykas²⁰.

71. Šioje byloje nustatyta, kad skundas buvo parengtas vien apelianto ir jame nebuvo paminėtas PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas, tačiau pažymėtina, kad šis skundas buvo parengtas po to, kai apeliantui tiesiog žodžiu buvo pranešta apie atsisakymą skirti maitintojo netekimo pensiją, nes santuokos trukmė buvo nepakankama. Šiame skunde apeliantas ginčijo Komisijos poziciją remdamasis tuo, kad jis ir velionė pareigūnė gyveno kartu nesusituokę daugiau kaip dvidešimt metų. Šiomis aplinkybėmis laikytina, kad minėto straipsnio neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas, paremtas tuo, kad šia nuostata pažeidžiamas vienodo požiūrio principas, yra pakankamai glaudžiai susijęs su ieškiniu.

72. Kad ir kaip būtų, buvo nuspręsta, kad pirmą kartą teisme pareikštas neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas yra priimtinas, nukrypstant nuo atitikties taisyklės²¹.

2. Dėl prašymo panaikinti Komisijos sprendimą, kuriuo atsisakyta skirti maitintojo netekimo pensiją

73. Nustatyta, kad Bendrajam Teismui pareikštas ieškinytis paremtas išimtinai PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamu prieštaravimu, kurio priimtumas nekelia abejonių, nes ginčijamas sprendimas iš esmės pagrįstas šia nuostata.

74. Kaip buvo nurodyta pirmiau šioje išvadoje, PTN VIII priedo 17 straipsnis – tai viena iš statutinių nuostatų, kuriose apibrėžta maitintojo netekimo pensijos skyrimo teisinė tvarka.

18 Žr. 2013 m. spalio 25 d. Sprendimą *Komisija / Moschonaki* (T-476/11 P, EU:T:2013:557, 71 punktą) ir 2014 m. liepos 4 d. Sprendimą *Kimman / Komisija* (T-644/11 P, EU:T:2014:613, 43 punktą).

19 Žr. 2014 m. liepos 4 d. Sprendimą *Kimman / Komisija* (T-644/11 P, EU:T:2014:613, 45 punktą ir nurodyta jurisprudencija).

20 Žr. 2013 m. spalio 25 d. Sprendimą *Komisija / Moschonaki* (T-476/11 P, EU:T:2013:557, 76 punktą ir nurodyta jurisprudencija).

21 2016 m. spalio 27 d. Sprendimas *ECB / Cerafogli* (T-787/14 P, EU:T:2016:633).

75. PTN 79 straipsnyje numatyta, kad našliu likęs pareigūno sutuoktinis turi teisę gauti tokią nustatyto dydžio pensiją, jei įvykdytos PTN VIII priedo 4 skyriuje nurodytos sąlygos, įskaitant 17 straipsnį, pagal kurį reikalaujama, kad našliu likęs sutuoktinis būtų susituokęs su velione pareigūnu ne mažiau kaip vienus metus.

76. Be to, PTN 1d straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodyta, kad nesantuokinės partnerystės laikomos santuoka, jei tenkintos visos VII priedo 1 straipsnio 2 dalyje išvardytos sąlygos, o pagal dvi iš šių sąlygų reikalaujama, kad būtų oficialiai įregistruota partnerystė ir atitinkama pora neturėtų teisinių galimybių susituokti.

77. Kai Komisija taikė šias nuostatas vertindama apelianto prašymą skirti maitintojo netekimo pensiją, ji nusprendė, kad suinteresuotasis asmuo iš tikrųjų turėjo našliu likusio sutuoktinio statusą, nes buvo susituokęs su velione pareigūne, tačiau nebuvo įvykdyta sąlyga dėl šios santuokos trukmės. Be to, nebuvo galimybės atsižvelgti į tai, kad jie gyveno kartu nesusituokę ilgiau kaip 20 metų, nes nebuvo tenkinta PTN VII priedo 1 straipsnio 2 dalies c punkto iv papunktyje numatyta sąlyga dėl nesantuokinės partnerystės prilyginimo santuokai, susijusi su teisinių galimybių susituokti nebuvimu tam tikroje valstybėje narėje.

78. Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo kontrolės apimtį, svarbu pabrėžti, kad apeliantas nekaltina Komisijos padarius vertinimo klaidą šioje byloje. Jis tik teigia, kad individualus neigiamas Komisijos sprendimas yra neteisėtas, nes jis paremtas teisės norma, kuri pati yra neteisėta.

79. Pateikdamas du formaliai skirtingus kaltinimus, apeliantas iš esmės prašo konstatuoti PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumą, nes šia nuostata pažeidžiamas vienodo požiūrio arba nediskriminavimo principas, ir šiuo klausimu ieškinyje remiamasi Chartijos 21 straipsniu ir Direktyvos 2000/78 2 straipsniu.

80. Chartijos 21 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Draudžiama bet kokia diskriminacija, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.“

81. Apeliantas nepatiksline, apie kokį diskriminacijos pagrindą kalbama šioje byloje, bet iš jo raštų išplaukia, kad turimas omenyje porą sudarančių asmenų santykių teisinis pobūdis, – minėtame sąraše ši sąvoka nenurodyta, tiesa, sąrašas nėra išsamus, kaip rodo prievoksmio „ypač“ vartojimas.

82. Kad ir kaip būtų, konstatuotina, jog iš ieškinyje plėtojamų argumentų, kaip ir iš pastabų dėl Tarybos įstojimo į bylą paaiškinimo, matyti, kad apeliantas aiškiai ginčija PTN VIII priedo 17 straipsnio suderinamumą su bendroju vienodo požiūrio principu. Komisijos ir Tarybos gynyboje taip pat remiamasi platesniu vienodo požiūrio principo kontekstu.

83. Vienodo požiūrio principo laikymasis – tai vienas iš bendrųjų Sąjungos teisės principų, įtvirtintas kaip pagrindinis principas Chartijos, kuri, remiantis ESS 6 straipsnio 1 dalimi, turi tokią pačią teisinę galią kaip ir Sutartys, 20 straipsnyje. Kaip matyti iš Chartijos 51 straipsnio 1 dalies, Chartijos nuostatos skirtos, be kita ko, Sąjungos institucijoms, todėl šios privalo gerbti joje įtvirtintas teises²².

84. Šioje byloje ieškovas remiasi vienodo požiūrio principo, įtvirtinto Chartijos 20 straipsnyje, pažeidimu dviem aspektais.

²² Žr. 2013 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą *Komisija / Strack* (peržiūra) (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, 39 punktą). Reikia pridurti, kad apelianto nuoroda į Direktyvą 2000/78, kuri yra bendrojo vienodo požiūrio principo išraiška užimtumo ir darbo srityje, neturi reikšmės nagrinėjamu atveju, nes šioje byloje yra ginčijamas statutinės nuostatos teisėtumas.

a) Dėl skirtingo požiūrio į nesusituokus kartu gyvenančių asmenų poras

85. Visų pirma pažymėtina, kad situacijų panašumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į Sąjungos akto, kuriuo nustatomas nagrinėjamas skirtingas požiūris, dalyką ir tikslą²³.

86. Maitintojo netekimo pensijos, numatytos, be kita ko, PTN VIII priedo 17 straipsnio pirmoje pastraipoje, dalykas ir tikslas – suteikti našliu likusiam sutuoktiniui pajamų, kuriomis iš dalies būtų kompensuotas jo mirusio sutuoktinio pajamų netekimas²⁴.

87. Apeliantas teigia, kad poros, kuri stabiliai ir ilgą laiką gyvena kartu nesusituokusi ir kurioje vienas iš sugyventinių teikia finansinę paramą kitam, ir poros, kuri yra susituokusi arba sudariusi nesantuokinę partnerystę, situacija yra panaši, todėl maitintojo netekimo pensijos nesutekimas partnerį pergyvenusiam sugyventiniui – tai vienodo požiūrio principo pažeidimas.

88. Šiuo klausimu apeliantas vadovaujasi požiūriu, pagal kurį nagrinėjant maitintojo netekimo pensijos tikslą turi būti remiamasi poros vertinimu *ex post*, o ne *ex ante*, kaip tai nurodė kitos šalys, ir šis vertinimas leidžia konstatuoti, kad vieno iš sugyventinių mirties dieną partnerį pergyvenęs sugyventinis yra visiškai tokioje pat situacijoje kaip ir našliu likęs sutuoktinis, t. y. asmens, kuris daug metų naudojo savo sugyventinio pajamomis ir staiga jų neteko, situacijoje.

89. Šis siauras maitintojo netekimo pensijos tikslo aiškinimas, tiesiogiai paremtas išimtinai materialiniu požiūriu į situaciją, kuri vertinama tik pareigūno mirties dieną, iš tikrųjų neatitinka PTN VIII priedo 17 straipsnio pirmos pastraipos *ratio legis*.

90. Iš šios nuostatos, siejamos su kitomis svarbiomis PTN nuostatomis, teksto matyti, kad maitintojo netekimo pensijos skyrimui netaikomos sąlygos dėl išteklių ir (arba) turto, kurios rodytų, kad našliu likęs sutuoktinis negali tenkinti savo poreikių, taigi ir tai, kad anksčiau jis buvo finansiškai priklausomas nuo mirusiojo.

91. Suteikiant minėtą pensiją siekiama kompensuoti prarastą solidarumą, išplaukiantį iš teisinių pareigų, kurių atsiranda ir kurios galioja po to, kai pora sudaro sąjungą. Šiuo klausimu pažymėtina, jog PTN VIII priedo 26 straipsnyje numatyta, kad našliu likusio sutuoktinio teisė gauti maitintojo netekimo pensiją išnyksta jam vėl susituokus, tačiau taip nėra, jei minėtas sutuoktinis gyvena su kitu asmeniu nesusituokęs (arba įregistruojęs partnerystę), kad ir kokia būtų tokių santykių trukmė ir stabilumas.

92. Akivaizdu, kad šis solidarumas galioja sudarius santuoką – vienintelę civilinių santykių formą, kuri yra bendra visoms Sąjungos valstybėms narėms²⁵ ir kurios turiniui būdingas tam tikras universalumas²⁶, nes santuoka iš esmės siekiama sureguliuoti asmenines, materialines ir turtines sutuoktinių pareigas santuokos laikotarpiu. Taigi, dėl santuokos sutuoktiniai įgyja tarpusavio teises ir pareigas, kurios reiškia, be kita ko, pareigą padėti ir (arba) prisidėti prie santuokinių išlaidų, taip pat finansinį solidarumą trečiųjų asmenų atžvilgiu dėl namų ūkio skolų. Be to, santuokai taikomi griežti registravimo formalumai.

93. Net jei įregistruota nesantuokinė partnerystė yra skirtingai reglamentuojama pagal nacionalinės teisės aktus, galima teigti, kad minėta partnerystė – tai taip pat tam tikra poros gyvenimui taikoma teisinė tvarka, kuriai iš tikrųjų nustatyti formalūs reikalavimai ir kuria reglamentuojamos partnerių teisės ir pareigos, todėl ji neginčytinai yra artima santuokiniam statusui.

23 Žr. 2011 m. kovo 1 d. Sprendimą *Association belge des Consommateurs Test-Achats ir kt.* (C-236/09, EU:C:2011:100, 29 punktą).

24 Žr. 2009 m. spalio 21 d. Sprendimą *Ramaekers-Jørgensen / Komisija* (F-74/08, EU:F:2009:142, 53 punktą) ir 2010 m. liepos 1 d. Sprendimą *Mandt / Parlamentas* (F-45/07, EU:F:2010:72, 88 punktą).

25 Žr. 2014 m. gegužės 6 d. Sprendimą *Forget / Komisija* (F-153/12, EU:F:2014:61, 29 punktą).

26 Šiuo klausimu žr. 2009 m. spalio 5 d. Sprendimą *Komisija / Roodhooijzen* (T-58/08 P, EU:T:2009:385, 75 punktą).

94. Ir, atvirksčiai, faktinei sąjungai arba laisvai sąjungai, kaip antai gyvenimui kartu nesusituokus²⁷, pagal apibrėžtį netaikytina jokia teisinė tvarka, kuri būtų privaloma asmenims, pasirinkusiems šią civilinės sąjungos formą, todėl ji neturi jokių teisinių ir turtinių pasekmių asmenų, kurie gyvena kartu nesusituokę, santykiams. Šių santykių pobūdis, kuris atitinkamu atveju gali pasireikšti kaip faktinis solidarumas, priklauso tik nuo tokią sąjungą, kuriai netaikomi jokie formalumai, sudariusių asmenų valios ir pasirinkimo.

95. Apeliantas remiasi doktrina ir Belgijos teismų sprendimais, kuriais pripažįstama, kad natūraliai susiklosčiusios sugyventinių pareigos gali tapti civilinėje teisėje numatytomis pareigomis. Be to, kad vertindamas atitinkamų asmenų situacijų panašumą Sąjungos teismas turi atsižvelgti į visoje Sąjungoje, o ne tik vienoje valstybėje narėje nusistovėjusį aiškinimą²⁸, taip pat pažymėtina, kad apelianto nurodytas jurisprudencijos pavyzdys aiškiai parodo, kad natūraliai susiklosčiusi pareiga, privaloma tik asmens sąmonėje, gali tapti civilinėje teisėje numatyta pareiga, privaloma teisiškai, tik dėl vieno iš sugyventinių savo noru priimto vienašališko įsipareigojimo.

96. Taip pat man neatrodo reikšminga nuoroda į 2008 m. balandžio 1 d. Sprendimą *Maruko* (C-267/06, EU:C:2008:179), susijusį su Direktyvos 2000/78 1 ir 2 straipsnių aiškinimu atsižvelgiant į Vokietijos teisę, kurioje numatyta, kad tuo atveju, kai pora buvo sudariusi įregistruotą nesantuokinę partnerystę, skiriama mažesnė našlio pensija nei mokama susituokusių porų atveju. Palyginimas buvo susijęs, pirma, su dviejų tos pačios lyties asmenų, neturinčių galimybės susituokti ir sudariusių įregistruotą nesantuokinę partnerystę, situacija ir, antra, susituokusių poros situacija, o nagrinėjimu atveju lyginama laisvoje sąjungoje gyvenančių dviejų asmenų situacija ir susituokusių poros arba asmenų, neturinčių galimybės susituokti, bet sudariusių oficialiai įregistruotą partnerystę, situacija.

97. Svarbu pabrėžti, kad 2010 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Gualtieri / Komisija* (C-485/08 P, EU:C:2010:188) 75 punkte Teisingumo Teismas nurodė, kad nors tam tikrais aspektais faktinės sąjungos ir teisiškai įregistruotos sąjungos, kaip antai santuoka, gali turėti panašumų, jie nebūtinai lemia šių dviejų tipų sąjungų sutapatinimą.

98. Be to, 2012 m. balandžio 3 d. EŽTT sprendime *Van der Heidjen prieš Nyderlandus* (CE:ECHR:2012:0403JUD004285705, 69 punktas) buvo nurodyta: „Santuoka suteikia specialų statusą ją sudariusiems asmenims. Teisės į santuoką įgyvendinimas saugomas pagal [1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos] 12 straipsnį ir sukelia socialinių, asmeninių ir teisinių pasekmių (*mutatis mutandis* žr. 2008 m. balandžio 29 d. EŽTT sprendimo *Burden prieš Jungtinę Karalystę*, CE:ECHR:2008:0429JUD001337805, 63 punktą ir 2010 m. lapkričio 2 d. EŽTT sprendimo *Şerife Yiğit prieš Turikiją*, CE:ECHR:2010:1102JUD000397605, 72 punktą). Be to, įregistruotos partnerystės teisinės pasekmės leidžia atskirti šios rūšies santykį nuo kitų bendro gyvenimo formų. Esminis elementas yra ne santykio trukmė ar tarpusavio pagalbos pobūdis, o veikiau viešo įsipareigojimo buvimas, neatsiejamas nuo visų sutartinio pobūdžio teisių ir pareigų.“

99. Šiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į maitintojo netekimo pensijos tikslą, kuris buvo primintas ir patikslintas pirmiau, man atrodo, kad apelianto palygintos situacijos nėra panašios, nes faktinės sąjungos ir teisiškai įregistruotos sąjungos, nesvarbu, ar tai būtų santuoka, ar įregistruota nesantuokinė partnerystė, turi teisinio pobūdžio skirtumą, į kurį negalima neatsižvelgti. Todėl skirtingas jų vertinimas neleidžia konstatuoti vienodo požiūrio pažeidimo.

100. Vis dėlto ši išvada neleidžia baigti diskusijos dėl ieškinio pagrindo, paremto PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamu prieštaravimu, atsižvelgiant į vienodo požiūrio principo pažeidimą.

²⁷ Prancūzijos *Code civil* (Civilinis kodeksas) 515-8 straipsnyje nustatyta, kad konkubinatas – tai faktinė sąjungą, kuriai būdingas dviejų skirtingos arba tos pačios lyties asmenų, gyvenančių kaip pora, stabilus ir nuolatinis gyvenimas kartu.

²⁸ Šiuo klausimu žr. 2001 m. gegužės 31 d. Sprendimą *D ir Švedija / Taryba* (C-122/99 P ir C-125/99 P, EU:C:2001:304, 49 punktas).

b) Dēl skirtingo požiūrio į poras, kurių santuokos trukmė yra mažesnė nei vieni metai

101. Savo ieškinyje apeliantas kritikavo sąlygą dėl asmeninio santykio trukmės, kurios reikalaujama tam, kad būtų skirta maitintojo netekimo pensija, ir teigė, kad ilgesnės nei vienu metų trukmės santuokos arba nesantuokinės partnerystės kriterijus yra „savavališkas ir netinkamas“.

102. Šis argumentas turi būti vertinamas atsižvelgiant į faktinį ir teisinį bylos kontekstą, t. y. į tai, kad apeliantas buvo susituokęs daugiau kaip 11 mėnesių su velione pareigūne ir kad Komisijos sprendimas atmesti prašymą skirti maitintojo netekimo pensiją buvo pagrįstas nepakankama santuokos trukme, mažesne nei vieni metai, ir atsisakymu atsižvelgti į ankstesnį gyvenimo kartu nesusituokus laikotarpį.

103. Nagrinėjamu atveju poros, susituokusios daugiau kaip vienus metus, situacija ir poros, susituokusios mažiau kaip vienus metus, nesvarbu, ar prieš tai gyventa kartu nesusituokus, situacija gali būti vertinama kaip panaši, atsižvelgiant į tikslą, kurio siekiama skiriant maitintojo netekimo pensiją, nes, primintina, nereikalaujama atitinkamų situacijų tapatumo²⁹.

104. Abiem atvejais kalbama apie poras, prisiėmusias viešą įsipareigojimą, kuris *nuo santuokos sudarymo dienos* sutuoktiniams suteikia specialių teisių ir pareigų, tiek vienas kito, tiek trečiųjų asmenų atžvilgiu, visumą, iš kurios kyla teisinis solidarumas, ir tai rodo, kad situacijos yra pakankamai panašios, kiek tai susiję su nagrinėjama išmoka.

105. Ar skirtingas požiūris į šių dviejų kategorijų asmenis, esančius panašiose situacijose, gali būti objektyviai pateisintas?

106. Šiuo klausimu primintina, jog pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį leidžiami Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimai, jeigu jie numatyti įstatymo ir nekeičia šių teisių ir laisvių esmės ir jeigu, remiantis proporcingumo principu, jie yra būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

107. Iš šio straipsnio matyti, jog tam, kad teisės į vienodą požiūrį apribojimas būtų laikomas atitinkančiu Sąjungos teisę, jis visais atvejais turi atitikti tris sąlygas³⁰: apribojimas turi būti numatytas įstatymo, juo turi būti siekiama bendrojo intereso tikslo ir šis apribojimas neturi būti pernelyg didelis, t. y. jis turi būti būtinas ir proporcingas siekiamam tikslui ir juo neturi būti keičiama atitinkamos teisės ar laisvės „esmė“.

1) Teisinis pagrindas

108. Apribojimas turi būti „numatytas įstatymo“. Kitaip tariant, turi būti teisinis aptariamoms priemonėms pagrindas³¹ – nagrinėjamu atveju tai nekelia jokių sunkumų, nes maitintojo netekimo pensijos skyrimo sąlyga, susijusi su tuo, kad našliu likęs sutuoktinis turėjo būti susituokęs su mirusiu pareigūnu vienus metus iki šio pareigūno mirties momento, yra numatyta PTN VIII priedo 17 straipsnio pirmoje pastraipoje. Be to, šis teisės aktas atitinka prieinamumo, aiškumo ir nuspėjamumo reikalavimus, suformuluotus Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje, kad atitinkami asmenys galėtų pasirinkti savo elgesį, žinodami apie jo pasekmes³².

²⁹ Šiuo klausimu žr. 2011 m. gegužės 10 d. Sprendimą *Römer* (C-147/08, EU:C:2011:286, 42 punktas).

³⁰ Žr. 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Volker und Markus Schecke ir Eifert* (C-92/09 ir C-93/09, EU:C:2010:662, 56–72 punktai).

³¹ Šiuo klausimu žr. 2010 m. liepos 1 d. Sprendimą *Knauf Gips / Komisija* (C-407/08 P, EU:C:2010:389, 91 punktas) ir 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *Schwarz* (C-291/12, EU:C:2013:670, 35 punktas).

³² Šiuo klausimu žr. 2003 m. gegužės 20 d. Sprendimą *Österreichischer Rundfunk ir kt.* (C-465/00, C-138/01 ir C-139/01, EU:C:2003:294, 77 punktas), generalinio advokato P. Cruz Villalón išvadą byloje *Scarlet Extended* (C-70/10, EU:C:2011:255, 93–100 punktai) ir generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Schwarz* (C-291/12, EU:C:2013:401, 43 punktas).

2) Bendrojo intereso tikslas

109. Primintina, kad kai kalbama apie Sąjungos teisės aktą, Sąjungos teisės aktų leidėjas turi įrodyti, kad jo nustatytas skirtingas požiūris pateisinamas vadovaujantis objektyviais kriterijais, ir pateikti Teisingumo Teismui būtinų įrodymų, kad šis galėtų patikrinti, ar tokių kriterijų yra³³.

110. Konstatuotina, kad pačiuose PTN nepateikta jokių patikslinimų ar nuorodų dėl tikslo, kuriuo paremtas PTN VIII priedo 17 straipsnis. PTN 1d straipsnio 6 dalyje bendrai nurodyta, kad, „laikantis nediskriminacinio principo ir proporcingumo principo, bet koks jų taikymo apribojimas turi būti pagrįstas objektyviomis ir pagrįstomis priežastimis ir juo turi būti siekiama teisėtų tikslų, vadovaujantis bendrais interesais ir bendromis personalo politikos nuostatomis“³⁴.

111. Vis dėlto ši aplinkybė nereiškia, jog toks tikslas negali būti nustatytas remiantis kitais su atitinkamos priemonės bendru kontekstu susijusiais elementais, kad būtų galima vykdyti teisminę kontrolę, norint išsiaiškinti, ar šis tikslas yra teisėtas ir ar jam įgyvendinti imtasi tinkamų ir būtinų priemonių³⁵.

112. Savo atsiliepimuose ir per posėdį Komisija ir Taryba šiuo klausimu nurodė, jog būtina išvengti sukčiavimo, kai susituokiama iš išskaičiavimo, taigi apsaugoti pensijų sistemos pusiausvyrą, išvengti pernelyg didelės naštos institucijoms nagrinėjant geram administravimo principui prieštaraujančias bylas, ypač kai vertinami faktiniai įrodymai, ir taip užtikrinti vienodą požiūrį į pareigūnus.

113. Šie įvairaus pobūdžio ketinimai gali būti laikomi bendrojo intereso, t. y. teisėtais, tikslais, kuriuos pripažįsta Sąjunga, ir Teisingumo Teismas turi atlikti jų proporcingumo kontrolę, kaip numatyta Chartijos 52 straipsnyje.

3) Proporcingumo kontrolė

114. Remiantis suformuota jurisprudencija, pagal proporcingumo principą reikalaujama, kad Sąjungos institucijų priemonės būtų tinkamos atitinkamais teisės aktais siekiamiems teisėtiems tikslams įgyvendinti ir neviršytų to, kas būtina jiems pasiekti³⁶, todėl, esant galimybei rinktis iš kelių tinkamų priemonių, reikia taikyti mažiausiai ribojančią, o sukelti nepatogumai neturi būti neproporcingi nurodytiems tikslams³⁷.

33 Žr. 2008 m. gruodžio 16 d. Sprendimą *Arcelor Atlantique ir Lorraine ir kt.* (C-127/07, EU:C:2008:728, 47 punktą) ir 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 78 punktą).

34 Galima paminėti Reglamento Nr. 723/2004 31 konstatuojamąją dalį, kurioje, nors ir labai miglotai, nurodyta: „Sąlygos, kuriomis paremtos esamos invalidumo pensijų ir maitintojo netekimo pensijų nuostatos, nuo to laiko, kada jos buvo pirmą kartą patvirtintos, pasikeitė ir todėl jas reikėtų atnaujinti ir supaprastinti.“ Atsižvelgiant į šioje konstatuojamojoje dalyje išsakytą mintį, pažymėtina, jog 7 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „[n]uostatų turėtų būti laikomasi remiantis nediskriminaciniu principu, įtvirtintu EB sutartyje, todėl būtina toliau plėtoti darbuotojų politiką, užtikrinančią lygias galimybes visiems, nepriklausomai nuo lyties, fizinių sugebėjimų, amžiaus, rasės ar etninės priklausomybės, seksualinės orientacijos ir šeimyninės padėties“, – šis samprotavimas patikslintas 8 konstatuojamojoje dalyje, pagal kurią „[s]antuokiniais [nesantuokiniais] ryšiais, valstybėje narėje pripažįstamais tvirta partneryste, nesusietiems [susietiems] pareigūnams, neturintiems teisinių galimybių susituokti, turėtų būti mokamos tokios pačios išmokos, kaip ir susituokusioms poroms“.

35 Šiuo klausimu dėl nediskriminavimo dėl amžiaus principo žr. 2007 m. spalio 16 d. Sprendimą *Palacios de la Villa* (C-411/05, EU:C:2007:604, 56 ir 57 punktai), 2010 m. sausio 12 d. Sprendimą *Petersen* (C-341/08, EU:C:2010:4, 49 punktą) ir 2012 m. lapkričio 6 d. Sprendimą *Komisija / Vengrija* (C-286/12, EU:C:2012:687, 58 punktą).

36 Žr. 1987 m. lapkričio 18 d. Sprendimą *Maizena ir kt.* (137/85, EU:C:1987:493, 15 punktą), 1996 m. lapkričio 12 d. Sprendimą *Jungtinė Karalystė / Taryba* (C-84/94, EU:C:1996:431, 57 punktą), 2002 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *British American Tobacco (Investments) ir Imperial Tobacco* (C-491/01, EU:C:2002:741, 122 punktą), 2014 m. balandžio 8 d. Sprendimą *Digital Rights Ireland ir kt.* (C-293/12 ir C-594/12, EU:C:2014:238, 46 punktą) ir 2015 m. birželio 16 d. Sprendimą *Gauweiler ir kt.* (C-62/14, EU:C:2015:400, 67 punktą).

37 Žr. 1989 m. liepos 11 d. Sprendimą *Schröder HS Kraftfutter* (265/87, EU:C:1989:303, 21 punktą), 2001 m. liepos 12 d. Sprendimą *Jippes ir kt.* (C-189/01, EU:C:2001:420, 81 punktą) ir 2010 m. kovo 9 d. Sprendimą *ERG ir kt.* (C-379/08 ir C-380/08, EU:C:2010:127, 86 punktą); taip pat šiuo klausimu žr. 2015 m. birželio 16 d. Sprendimą *Gauweiler ir kt.* (C-62/14, EU:C:2015:400, 91 punktą).

i) *Tinkamumas*

115. Reikia patikrinti, ar ginčijama nuostata gali padėti įgyvendinti pirmiau išvardytus bendrojo intereso tikslus.

116. Komisija ir Taryba nurodo, jog, atliekant šį vertinimą, reikia atsižvelgti į tą aplinkybę, kad teisės aktų leidejas turi didelę diskreciją sprendamas dėl Sąjungos pareigūnų socialinės apsaugos sistemos reguliavimo³⁸. Tokios diskrecijos pripažinimas reiškia, jog būtina patikrinti, ar priemonė, pasirinkta siekiamam tikslui įgyvendinti, nėra akivaizdžiai netinkama ar nepagrįsta³⁹.

117. Vis dėlto Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad dėl šios diskrecijos nediskriminavimo dėl amžiaus principo įgyvendinimas neturi tapti beprasmiškas⁴⁰, o tai neišvengiamai taikytina ir vienodo požiūrio principui. Jis taip pat yra nusprendęs, kad teisės aktai gali garantuoti nurodyto tikslo įgyvendinimą, tik jeigu jais iš tikrųjų nuosekliai ir sistemiškai siekiama šio tikslo⁴¹.

118. Šiuo klausimu nagrinėjamoje byloje gali kilti abejonių, jei kalbėsime apie situaciją, kai netikėtai, būtent dėl nelaimingo atsitikimo, miršta vienas iš sutuoktinių poroje, kuri yra susituokusi 11 mėnesių ir 29 dienas, ir jo našliu likusiam sutuoktiniui neskiriama maitintojo neteikimo pensija, nors, priešingai, jis gautų minėtą pensiją, jei būtų sudaręs santuoką su sunkiai sergančiu pareigūnu, kuris mirtų praėjus 12 mėnesių po civilinės santuokos sudarymo.

119. Šis situacijų palyginimas parodo nuostatos, grindžiamos išimtinai *ratione temporis* kriterijumi, trūkumus, kai joje numatyta laiko riba taikoma automatiškai ir akiai.

120. Be to, abejonių gali kilti ir *in concreto* vertinant nurodytus tikslus, kuriais paremtas skirtingas požiūris, ypač pirmąjį iš jų, kuriuo siekiama kovoti su sukčiavimu ir su kuriuo kiti trys tikslai yra glaudžiai susiję ir net iš jo išplaukia.

121. Iš tiesų, svarbu apibrėžti sąvoką „sukčiavimas“, kuria remiasi Komisija ir Taryba vartodamos tokį pasakymą, kaip „susitarimai dėl būsimo paveldėjimo“, kurie *a priori* gali būti susiję tik su paveldėjimo tvarkos taisyklėmis, arba didesnę konotaciją turinčią sąvoką – „santuoka iš išskaičiavimo“. Vadovaujamosi mintimi, jog nustatant santuokos trukmę siekiama išvengti rizikos, kad santuoka nebūtų sudaryta siekiant veikiau pasinaudoti pinigėmis išmokomis nei „bendro gyvenimo tikslais“.

122. Būtų galima iškelti klausimą, apie kokią konkrečią situaciją kalba Komisija ir Taryba. Sąvoka „santuoka iš išskaičiavimo“ yra susijusi su sąvoka „fiktyvi santuoka“, kuri paprastai vartojama kalbant apie fiktyvią sąjungą, sudarytą tik tam, kad vienas iš sutuoktinių galėtų dėl to įgyti jo trokštamą kito sutuoktinio pilietybę. Būtent ši asociacija, susijusi su dviejų asmenų, kurių iš tikrųjų nesieja jausmai, interesais, netaikytina nagrinėjamu atveju.

38 Žr. 2006 m. lapkričio 29 d. Sprendimą *Campoli / Komisija* (T-135/05, EU:T:2006:366, 72 punktą). Be to, aiškindamas Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalį Teisingumo Teismas patikslino, kad valstybės narės turi didelę diskreciją pasirinkdamos priemones, kurios būtų tinkamos pasiekti jų socialinės politikos tikslams pasiekti.

39 Žr. 2013 m. rugsėjo 26 d. Sprendimą *Dansk Jurist- og Økonomforbund* (C-546/11, EU:C:2013:603, 58 punktą) ir 2010 m. balandžio 15 d. Sprendimą *Gualtieri / Komisija* (C-485/08 P, EU:C:2010:188, 72 punktą). Tiesa, nagrinėdamas panašias faktines aplinkybes dėl su socialinės išmokos mokėjimu susijusios diskriminacijos 2002 m. birželio 11 d. Sprendime *Willis prie Jungtinę Karalystę* (CE:ECHR:2002:0611JUD003604297) Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymėjo, kad susitariančiosios valstybės turi tam tikrą diskreciją spręsti, ar ir kiek situacijų skirtumai pateisina skirtingą požiūrį, palyginti su kitomis panašiomis situacijomis, bet nagrinėtu atveju jis vis dėl to patikrino, ar skirtingas požiūris turėjo pakankamą „objektyvų ir pagrįstą pateisinimą“, t. y. ar juo buvo siekiama „teisėto tikslo“ ir ar buvo „protingas proporcingumo santykis tarp naudojamų priemonių ir siekiamo tikslo“.

40 Žr. 2009 m. kovo 5 d. Sprendimą *Age Concern England* (C-388/07, EU:C:2009:128, 51 punktą).

41 Be to, dėl nuoseklumo reikalavimo žr. 2009 m. kovo 10 d. Sprendimą *Hartlauer* (C-169/07, EU:C:2009:141, 55 punktą) ir 2015 m. gruodžio 23 d. Sprendimą *Hiebler* (C-293/14, EU:C:2015:843, 65 punktą). Konkrečiai dėl Direktyvos 2000/78 žr. 2010 m. sausio 12 d. Sprendimą *Petersen* (C-341/08, EU:C:2010:4, 53 punktą) ir 2013 m. rugsėjo 26 d. Sprendimą *HK Danmark* (C-476/11, EU:C:2013:590, 67 punktą).

123. Vienintelė situacija, kuria iš tikrųjų galima įsivaizduoti, – tai atvejis, kai pora, sudariusi santuokinį susitarimą arba jo nesudariusi, nusprendžia susituokti po to, kai labai pablogėja partnerio, kuris yra pareigūnas, sveikatos būklė.

124. Mintis, kad tokia sąjunga laikytina santuoka iš išskaičiavimo, man atrodo labai ginčytina ir tam tikra prasme netinkama, nes ja neigiama pati santuokos esmė. Šiuo atveju iš tikrųjų kalbama apie du asmenis, kurie jau gyvena kaip pora ir nusprendžia sustiprinti savo įsipareigojimus įgydami santuokinį statusą, taigi tik įgyvendina tai, kas labai skatinama pagal statutines nuostatas, pagal kurias akivaizdžiai palankiau vertinamas santuokinis statusas. Šiomis aplinkybėmis nuogastavimai, kad santuoka iš tikrųjų nesiekia „bendro gyvenimo tikslų“, neturi pagrindo, nes kartu gyvenama jau iki civilinės santuokos sudarymo.

125. Santuokinio statuso pasirinkimas neišvengiamai ir bet kokiomis aplinkybėmis yra susijęs su paveldėjimo aspektu ir parodo norą suteikti partneriui teisinį saugumą ir didžiausią apsaugą santuokos metu ir jai pasibaigus. Tai, kad šis sprendimas pasirenkamas gavus nerimą keliančią informaciją dėl partnerio sveikatos būklės, reiškia ne sukčiavimą, o patvirtina du asmenis siejančio ryšio stiprumą – jie prisiima įsipareigojimą, kurio pabaigos data niekada negali būti tiksliai žinoma iš anksto, kad ir kokia būtų sunki partnerio, tapusio sutuoktiniu, liga. Šiuo atveju, mano nuomone, nėra sukčiaujama sudarant santuoką, kaip teigė Komisija ir Taryba.

126. Be to, vienu metų santuokos trukmės reikalavimas, kai siekiama gauti maitintojo netekimo pensiją, tam tikra prasme reiškia „atidėtą poveikį“, kuris visiškai nesuderinamas su teisiniu santuokos pobūdžiu – santuokos pasekmių randasi nuo to momento, kai prisiimamas įsipareigojimas. Komisija ir Taryba ypač pabrėžė tai, kad skirtingas požiūris į susituokusių asmenų ir į kartu gyvenančių nesusituokusių asmenų situaciją grindžiamas „šeiminės padėties skirtumu dėl sąmoningo suinteresuotųjų asmenų pasirinkimo“, nes santuokinis statusas ir su juo susijusios teisinės ir finansinės sutuoktinių pareigos neišvengiamai skiriasi nuo paprastos laisvos sąjungos, atsižvelgiant į maitintojo netekimo pensijos tikslą.

127. Konstatuotina, kad apeliantas ir N 2014 m. gegužės 9 d. pasirinko šį santuokinį statusą ir dėl jo tuoj pat susiklostė teisinė padėtis, kuria šios institucijos remiasi kaip objektyviu skirtingo požiūrio pateisinimu. Jei tokios rūšies bylos, kaip labai aiškiai parodo apelianto situacija, nebūtų susijusios su skausminga žmonių gyvenimo realybe, būtų galima ironizuoti dėl situacijos, kai Komisija ir Taryba slepiasi prisidengdamos sąvoka „santuoka iš išskaičiavimo“, kad atmestų prašymą skirti maitintojo netekimo pensiją, ir naudojasi prieš apeliantą argumentu, kad jis nepasirinko santuokinio statuso, atlikdamos situacijų panašumo testą atsižvelgiant į minėtos pensijos tikslus.

128. Šiomis aplinkybėmis man atrodo, kad nagrinėjama priemonė yra akivaizdžiai netinkama siekiant įgyvendinti kovos su sukčiavimu tikslą, ir tas pats pasakytina apie kitus motyvus, kurie tik papildė šį tikslą.

129. Net darant prielaidą, kad priemonės teisėtumo pagrindas, susijęs su pensijų sistemos finansinės pusiausvyros išsaugojimu, galėtų būti vertinamas atskirai, reikėtų konstatuoti, kad nei Komisija, nei Taryba neįrodė ir net nepaaiškino, kokia būtų rizika pakenkti tokiai pusiausvyrai, jei būtų netaikomas inkriminuojamas skirtingas požiūris. Be to, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad vien su biudžetu susiję veiksniai – išimtinai finansinio pobūdžio – negali būti teisėtas tikslas, kuriuo gali būti pateisintas nukrypimas nuo bendrojo vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principo⁴².

⁴² Žr. 2014 m. birželio 19 d. Sprendimą *Specht ir kt.* (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ir C-41/12, EU:C:2014:2005, 77 punktas) ir 2014 m. lapkričio 11 d. Sprendimą *Schmitzer* (C-530/13, EU:C:2014:2359, 41 punktas); tuo pačiu klausimu, kiek tai susiję su vienuodu požiūriu į vyrus ir moteris, žr. 1998 m. birželio 17 d. Sprendimą *Hill ir Stapleton* (C-243/95, EU:C:1998:298, 40 punktas), 2000 m. balandžio 6 d. Sprendimą *Jørgensen* (C-226/98, EU:C:2000:191, 39 punktas), 2003 m. spalio 23 d. Sprendimą *Schönheit ir Becker* (C-4/02 ir C-5/02, EU:C:2003:583, 85 punktas) ir 2011 m. liepos 21 d. Sprendimą *Fuchs ir Köhler* (C-159/10 ir C-160/10, EU:C:2011:508, 74 punktas).

ii) *Būtinumas*

130. Jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad vienų metų santuokos trukmės reikalavimas yra akivaizdžiai tinkamas, reikėtų iškelti klausimą, ar tokia nuostata, kaip nagrinėjamoji, buvo būtina siekiant įgyvendinti iškeltus tikslus. Priemonė yra būtina, jei iškelta teisėto tikslo nebūtų įmanoma pasiekti taikant tokią pat tinkamą tik mažiau suvaržančią priemonę⁴³. Šioje byloje reikia nustatyti, ar nėra mažiau radikalių sprendimų, kad būtų išvengta sukčiavimo rizikos, taigi kad būtų apsaugota pensijų sistemos finansinė pusiausvyra, išvengta pernelyg didelės naštos institucijoms nagrinėjant geram administravimo principui prieštaraujancias bylas ir taip būtų užtikrintas vienodas požiūris į pareigūnus.

131. Reikia patikslinti, kad nagrinėjamu atveju pasirinktas sprendimas yra mažų mažiausiai radikalus, nes bet koku pareigūno mirties atveju per 12 mėnesių po santuokos sudarymo taikoma nenuginčijama sukčiavimo prezumpcija ir našliu likusiam pareigūnui nesuteikiama maitintojo netekimo pensija.

132. Atitinkamiems asmenims būtų nustatytas mažesnis suvaržymas, jei būtų suteikta galimybė įrodyti, jog tai nebuvo santuoka iš išskaičiavimo, ir pateikti įrodymus, patvirtinančius ankstesnį gyvenimo kartu laikotarpį, kurio trukmė leidžia pasiekti iš anksto nustatytą minimalią 12 mėnesių ribą. Svarbu pabrėžti, kad toks sprendimo būdas visiškai neprieštarauja požiūriui, kuris buvo taikytas nustatant, ar palygintos situacijos, t. y. pirma, teisiškai įregistruotos sąjungos ir, antra, faktinės sąjungos, yra panašios, nes juo nėra neigiamas santuokos ir maitintojo netekimo pensijos ryšys.

133. Šis mažiau suvaržantis požiūris nebūtų ir netinkamas.

134. Kalbant apie tikslą išvengti pernelyg didelės administravimo naštos, pažymėtina, kad šis Komisijos ir Tarybos teiginys nepatvirtintas tinkamais duomenimis, kurie būtų paremti skaičiais. Savo įstojimo į bylą paaiškinime Taryba nurodo, kad Europos viešoji tarnyba apima daugiau kaip 58 000 pareigūnų ir tarnautojų, taip pat daugiau nei 20 000 asmenų, gaunančių pensijas. Šie duomenys yra akivaizdžiai nepakankami, atsižvelgiant į šioje byloje iškeltą klausimą, susijusį tik su santuokomis, kurių trukmė yra mažesnė nei vieni metai, ir galima pagrįstai manyti, jog tai sudaro tik nedidelę nagrinėtinų atvejų dalį, nes, kiek man žinoma, dabar nagrinėjama byla yra pirmoji, susijusi su šia specifine problema.

135. Be to, nereikia įpareigoti administracijos atlikti kokį nors tyrimą dėl atitinkamos poros situacijos ir įvertinti teisinius klausimus, susijusius su suinteresuotųjų asmenų civiliniu statusu, turi būti patikrinta tik gyvenimo kartu iki santuokos trukmė, kurią lengva įrodyti įregistruotos nesantuokinės partnerystės atveju ir kuri nekelia jokių sunkumų ir gyvenimo kartu nesusituokus atveju, kaip matyti šioje byloje. Šis išimtinai faktinio pobūdžio vertinimas negali nulemti nevienodo požiūrio į pareigūnus.

136. Taip pat pažymėtina, kad nors PTN leidėjas aiškiai numatė skirstymą į kategorijas, jis neatmetė galimybės atlikti individualų *in concreto* vertinimą, kaip rodo PTN VII priedo 1 straipsnio 1 dalies d punktas, kuriame numatyta, kad pareigūnui, neatitinkančiam sąlygų gauti namų ūkio išmoką, tačiau faktiškai atliekančiam šeimos galvos pareigas, ši išmoka gali būti skirta „specialiu motyvuotu paskyrimu tarnybos sprendimu, priimtu remiantis patvirtinančiais dokumentais“.

137. Galiausiai, atsižvelgiant į tai, koks gali būti numanomas minėtų bylų, susijusių su mažesnės nei vienų metų trukmės santuokomis, skaičius, man atrodo, kad siūlomas mažiau suvaržantis sprendimas visiškai negali pakenkti finansinei pensijų sistemos pusiausvyrai, dėl kurios Komisija ir Taryba nepateikė jokios tikslios informacijos, išskyrus tai, kad įmokų skaičius gerokai viršija gavėjų skaičių.

43 Šiuo klausimu žr. 2013 m. rugsėjo 26 d. Sprendimą *Dansk Jurist- og Økonomforbund* (C-546/11, EU:C:2013:603, 69 punktas).

138. Primintina, kad pagal PTN VIII priedo 17 straipsnį yra reglamentuojamas maitintojo netekimo pensijos skyrimas našliu likusiam sutuoktiniui tuo atveju, kai pareigūnas mirė dar eidamas pareigas. Nėra nepagrįsta manyti, jog atitinkamos situacijos dažniausiai bus tokios, kaip rodo apelianto atvejis, kad pareigūnas miršta po to, kai daug metų vykdė profesinę veiklą, taigi mokėjo pensijų sistemoje numatytas įmokas, kurios nebus panaudotos išstarnauto laiko pensijai. Šiuo atveju maitintojo netekimo pensijos, sudarančios 60 % išstarnauto laiko pensijos, kurią būtų gavęs sutuoktinis pareigūnas, skyrimas našliu likusiam sutuoktiniui, jei šis įrodo gyvenimo kartu iki santuokos trukmę, kuri siekia reikalaujamus 12 mėnesių, *a priori* negali kelti grėsmės finansinei pensijų sistemos pusiausvyrai.

139. Remiantis išdėstytais argumentais darytina išvada, kad reikalaujama minimali 12 mėnesių santuokos trukmė – tai priemonė, kuri, net atsižvelgiant į didelę diskreciją ir praktinius pensijų sistemos valdymo reikalavimus, viršija tai, kas būtina bendrojo intereso tikslams, kurių siekia PTN leidėjas, įgyvendinti.

iii) Pernelyg didelė žala pareigūnų teisėms

140. Tuo atveju, jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad reikalaujama minimali 12 mėnesių santuokos trukmė – tai tinkama ir būtina priemonė siekiant įgyvendinti ja iškeltus tikslus, dar reikėtų įvertinti šios priemonės proporcingumą siaurąja prasme. Šiuo klausimu pažymėtina, kad net ir teisėtiems tikslams pasiekti tinkama ir būtina priemonė neturi sukelti nepatogumų, kurie būtų neproporcingi nurodytiems tikslams. Kitaip tariant, reikia įsitikinti, ar nuostata, kaip antai nagrinėjama, pernelyg neapribojami teisėti pareigūnų lūkesčiai⁴⁴. Galiausiai, reikia teisingai pasverti priešingus interesus, pirma, pareigūnų ir jų našliais likusių sutuoktinių, kaip antai apelianto, ir, antra, – Sąjungos, kiek tai susiję su pensijų sistemos valdymu.

141. Tiesa, kad bet kokia papildoma išmoka, mokama remiantis šia sistema, padidina bendrą išlaidų sumą, taigi ir naštą, tenkančią Sąjungos biudžetui dėl minėtos sistemos. Tačiau šis teiginys turi labai daug niuansų, atsižvelgiant į pirmiau šioje išvadoje pateiktas pastabas dėl PTN VIII priedo 17 straipsnio tikslo, t. y. skirti maitintojo netekimo pensiją našliu likusiam sutuoktiniui, kai pareigūnas miršta eidamas pareigas ir todėl nebus mokama išstarnauto laiko pensija, dėl kurios šis pareigūnas reguliariai mokėjo įmokas.

142. Taikant vienų metų santuokos trukmės sąlygą visa našliais likusių sutuoktinių grupė automatiškai netenka galimybės pasinaudoti statutinėmis nuostatomis, net jei jie dešimtmečius gyveno kartu su velioniu pareigūnu, kaip parodo apelianto atvejis, t. y. netiesiogiai, bet realiai dalyvavo mokant pensijų sistemos įmokas. Tokia didelė žala visos grupės interesams yra visiškai neproporcinga atsižvelgiant į tikslą, kurio siekiama nustatant minimalią santuokos trukmę ir kuris iš esmės skirtas užkirsti kelią tam tikrų asmenų piktnaudžiavimui socialine išmoka – akivaizdu, kad ši situacija susiklosto retai.

143. Taigi, padaroma pernelyg didelė žala teisėtiems pareigūnų ir jų našliais likusių sutuoktinių interesams, todėl konstatuotinas vienodo požiūrio principo, įtvirtinto Chartijos 20 straipsnyje, pažeidimas.

144. Kadangi atitinkamas apribojimas, mano nuomone, nėra nei būtinas, nei proporcingas atsižvelgiant į siekiamus tikslus, nereikia kelti klausimo, ar yra keičiama atitinkamos teisės „esmė“, t. y. jos pagrindinis turinys.

⁴⁴ Šiuo klausimu dėl bylos, susijusios su diskriminacija dėl amžiaus Direktyvos 2000/78 kontekste, žr. 2007 m. spalio 16 d. Sprendimą *Palacios de la Villa* (C-411/05, EU:C:2007:604, 73 punktas), 2010 m. spalio 12 d. Sprendimą *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600, 47 punktas); be to, žr. 2015 m. liepos 16 d. Sprendimą *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480, 123 punktas), taip pat generalinės advokatės J. Kokott išvadą toje byloje (EU:C:2015:170, 131 punktas) ir byloje *Belov* (C-394/11, EU:C:2013:48, 117 punktas), kurios abi susijusios su 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinančia vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (OL L 180, 2000, p. 22; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 20 sk., 1 t., p. 23).

145. Darytina išvada, kad sąlyga, pagal kurią našliu likęs sutuoktinis turi būti susituokęs su pareigūnu vienus metus iki pareigūno mirties momento ir kuri turi būti įvykdyta tam, kad būtų skirta maitintojo netekimo pensija pagal PTN VIII priedo 17 straipsnio pirmą pastraipą, turi būti pripažinta netaikytina šioje byloje.

146. Kadangi kaltinimas, susijęs su PTN VIII priedo 17 straipsnio pirmos pastraipos neteisėtumu, yra pagrįstas, kaip nurodyta pirmiau šioje išvadoje, ginčijamas sprendimas turi būti panaikintas.

147. Taip pat reikėtų priminti, kad remiantis SESV 266 straipsniu institucija, priėmusi panaikintą aktą, turi imtis priemonių Teisingumo Teismo sprendimui įvykdyti.

3. Dėl reikalavimo atlyginti žalą

148. Remiantis suformuota jurisprudencija, kad kiltų Sąjungos atsakomybė, turi būti įvykdytos visos sąlygos, susijusios su veiksmy, kuriais kaltinamos institucijos, neteisėtumu, žalos tikrumu ir priežastinio ryšio tarp veiksmy ir nurodytos žalos buvimu, o šių sąlygų įrodinėjimo našta tenka apeliantui⁴⁵.

149. Nagrinėjamu atveju apeliantas prašo išmokėti 5000 EUR sumą atlyginant neturtinę žalą, jo patirtą dėl neteisėto ir diskriminacinio sprendimo, kuriuo buvo atsisakyta skirti jam maitintojo netekimo pensiją labai skausmingomis aplinkybėmis. Taigi, grįsdamas savo prašymą dėl žalos atlyginimo apeliantas remiasi tuo pačiu pažeidimu, kuriuo paremtas jo prašymas dėl panaikinimo.

150. Kadangi buvo padaryta išvada, jog PTN VIII priedo 17 straipsnio neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas yra pagrįstas, nes šia nuostata pažeidžiamas vienodo požiūrio principas, įtvirtintas Chartijos 20 straipsnyje, siūlau priimti prašymą dėl žalos atlyginimo ir nurodyti, kad ginčijamo sprendimo panaikinimas yra tinkamas bet kokios neturtinės žalos, kurią šiuo atveju galėjo patirti apeliantas, atlyginimas.

VI. Bylinėjimosi išlaidos

151. Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 184 straipsnio 2 dalį, jeigu apeliacinis skundas yra pagrįstas ir pats Teisingumo Teismas priima galutinį sprendimą byloje, išlaidų klausimą sprendžia Teisingumo Teismas.

152. Pagal šio reglamento 138 straipsnio 1 dalį, taikomą apeliacinėse bylose pagal to paties reglamento 184 straipsnio 1 dalį, pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jei laimėjusi šalis to prašė.

153. Šioje byloje apeliantas Teisingumo Teismo prašė išspręsti bylą iš esmės ir tenkinti apelianto pirmojoje instancijoje pateiktus reikalavimus, įskaitant bylinėjimosi išlaidų priteisimą iš atsakovės, šiuo atveju – Komisijos. Taigi, nebuvo prašoma priteisti nei iš Tarybos, nei iš Komisijos bylinėjimosi išlaidų, kurias apeliantas patyrė apeliaciniame procese.

154. Komisijos reikalavimai buvo atmesti, todėl jai turi būti nurodyta padengti jos pačios bylinėjimosi išlaidas abejose instancijose ir, kaip prašė apeliantas, – jo bylinėjimosi išlaidas pirmojoje instancijoje, o apeliantas turi padengti savo bylinėjimosi išlaidas apeliaciniame procese. Taryba turi padengti visas savo bylinėjimosi išlaidas.

⁴⁵ Žr. 1994 m. birželio 1 d. Sprendimą *Komisija / Brazzelli Lualdi ir kt.* (C-136/92 P, EU:C:1994:211, 42 punktas) ir 2011 m. liepos 12 d. Sprendimą *Komisija / Q* (T-80/09 P, EU:T:2011:347, 42 punktas).

VII. Išvada

155. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus Teisingumo Teismui siūlau:

- 1) panaikinti 2018 m. gegužės 3 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *HK / Komisija* (T-574/16, nepaskelbtas Rink., EU:T:2018:252);
- 2) pripažinti negaliojančia Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatų VIII priedo 17 straipsnio pirmą pastraipą, kurioje numatyta, jog našliu likęs sutuoktinis turi būti susituokęs ne mažiau kaip vienus metus, kad gautų maitintojo netekimo pensiją, o taip pažeidžiama lygybė prieš įstatymą, įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 straipsnyje;
- 3) panaikinti Europos Komisijos sprendimą, kuriuo atsisakyta skirti apeliantui maitintojo netekimo pensiją;
- 4) Komisija padengia savo pačios bylinėjimosi išlaidas abiejose instancijose ir apelianto išlaidas pirmoje instancijoje, apeliantas padengia savo bylinėjimosi išlaidas apeliacinėje instancijoje, o Europos Sąjungos Taryba padengia visas savo bylinėjimosi išlaidas.